

ГРОШОВО-КРЕДИТНА, ІНВЕСТИЦІЙНА ТА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА

УДК 336.71

Н.М. Давидкова

аспірант
Класичний приватний університет

БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті висвітлено сутність банківського регулювання як об'єктивну необхідність регулювання ринку банківських послуг в Україні. Проаналізовано різні підходи до визначення терміна "банківське регулювання", розглянуто форми та стадії банківського регулювання, визначено його головну мету. Проаналізовано стан банківського сектору України, визначено тенденцію до зростання загальних активів банківської системи та зменшення частки проблемних кредитів.

Ключові слова: ринок фінансових послуг, державне регулювання, банківський сектор, банківське регулювання, банківський нагляд.

I. Вступ

Ефективна діяльність банківського сектору має значний вплив на соціально-економічний розвиток держави та темпи економічного зростання. Але сьогодні фінансовий сектор України належним чином не виконує свої основні функції: фінансове забезпечення сталого економічного розвитку, накопичення приватних заощаджень та їх спрямування до підприємницького сектору. Світова фінансова криза спричинила значне сповільнення активності фінансових установ та ринків України, зниження довіри до банківського сектору.

Значний внесок у розробку питань визначення банківського регулювання зробили такі науковці, як: Ю. Ващенко, О. Костюк, В. Міщенко, С. Науменкова, О. Орлюк, М. Суржинський, О. Хаб'юк та ін.

II. Постановка завдання

Враховуючи значну нестабільність економічного розвитку в Україні, метою статті є дослідження сутності банківського регулювання як об'єктивної необхідності регулювання ринку банківських послуг в Україні.

III. Результати

Специфічними формами управління банківською системою є банківське регулювання й банківський нагляд. Згідно із Законом України "Про Національний банк України" [9], банківське регулювання – одна із функцій Національного банку України, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства.

Під банківським наглядом розуміють систему заходів щодо контролю та активних упорядкованих дій Національного банку України (НБУ), спрямованих на забезпечення дотримання банками й іншими особами, стосовно яких НБУ здійснює наглядову діяльність, законодавства України й установлених нормативів з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів банку [5].

С. Науменкова, В. Міщенко під банківським регулюванням розуміють розробку й видання уповноваженими органами на підставі законів нормативно-правових актів, що регламентують види і способи банківської діяльності [5].

М. Суржинський банківське регулювання визначає як складну, багатоаспектну категорію, яка, з одного боку, є функцією державного управління, щодо якої вона виступає засобом реалізації політики держави, а з іншого – розглядає банківське регулювання як управлінську діяльність, що має свої методи, способи, форми реалізації [11]. При цьому М. Суржинський зазначає, що банківське регулювання як функція державного управління покликане сприяти забезпеченню:

- стійкості роботи і зміцненню фінансового стану банківської установи;
- орієнтації та стимулюванню діяльності банку в галузі кредитування на виконання пріоритетних завдань розвитку економіки та підвищення добробуту суспільства;
- наукової організації грошового обігу в національному господарстві;
- створенню системи гарантій захисту інтересів вкладників, насамперед фізичних осіб.

О. Костюк і О. Костюк під банківським регулюванням розуміють діяльність НБУ в частині формування адміністративно-правових норм, які сприяють стабільному розвитку банківської системи України [4].

Ю. Ващенко пропонує використовувати для банківського сектору термін “регулювання” у двох аспектах: у широкому – як державне регулювання та вузькому – як банківське регулювання окремих аспектів [3]. Державне регулювання банківської діяльності включає всі системи заходів, які вживаються уповноваженими органами держави для забезпечення сталого й надійного функціонування банківського сектору. Банківське

регулювання розуміють як діяльність уповноважених органів, яка полягає у виданні правових актів у сфері банківської діяльності.

О. Хаб'юк у своїй монографії [14] під банківським регулюванням розуміє формування та застосування державою заходів впливу на банківську сферу для досягнення державних цілей.

У табл. 1 висвітлено підходи до визначення терміна “банківське регулювання” різними авторами.

Визначають три стадії банківського регулювання: концепція, застосування та контроль за застосуванням (рис. 1) [12].

Таблиця 1

Підходи до визначення терміна “банківське регулювання”

О. Барановський [15] М. Суржинський [11] О. Хаб'юк [14]	Управлінська діяльність у банківській сфері
О. Барановський [15] М. Суржинський [11]	Функція державного управління, засіб реалізації політики держави
Б. Адамик [1] Ю. Ващенко [3] О. Костюк [4] В. Міщенко [5] С. Науменкова [5] Г. Табачук [13]	Видання нормативно-правових актів, що регламентують банківську діяльність

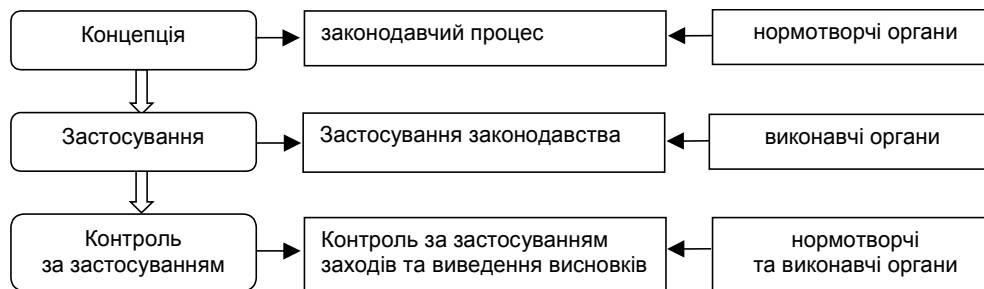

Рис. 1. Стадії банківського регулювання (складено за [12])

Сфера банківських послуг належить до ринків фінансових послуг. До них також входять страхові послуги, інвестиційні послуги, операції з цінними паперами та інші види ринків, що забезпечують обіг фінансових активів [10]. Ефективність регулювання та нагляду значною мірою залежить від того, якою є інституційна структура, наскільки чітко визначено завдання органів регулювання та нагляду, наскільки добре їх розуміють і підтримують органи, що розробляють політику держави в банківській сфері та несуть відповідальність за її реалізацію [5].

На сьогодні в багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні, переважає так звана “секторна”, трирівнева модель регулювання та нагляду за фінансовим сектором. Відповідно до цієї моделі, до компетенції НБУ належить регулювання та нагляд за банківськими установами. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, здійснює регулювання та нагляд за небанківськими фінансовими установами, а Національна комісія з

цінних паперів та фондового ринку – за ринком цінних паперів [5].

Метою державного регулювання ринків фінансових послуг в Україні є:

- 1) проведення єдиної та ефективної державної політики у сфері фінансових послуг;
- 2) захист інтересів споживачів фінансових послуг;
- 3) створення сприятливих умов для розвитку та функціонування ринків фінансових послуг;
- 4) створення умов для ефективного мобілізації й розміщення фінансових ресурсів учасниками ринків фінансових послуг з урахуванням інтересів суспільства;
- 5) забезпечення рівних можливостей для доступу до ринків фінансових послуг та захисту прав їх учасників;
- 6) додержання учасниками ринків фінансових послуг вимог законодавства;
- 7) запобігання монополізації та створення умов розвитку добросовісної конкуренції на ринках фінансових послуг;

8) контроль за прозорістю та відкритістю ринків фінансових послуг;

9) сприяння інтеграції в європейський і світовий ринки фінансових послуг [5].

У ст. 55 Закону України "Про Національний банк України" завизначено головну мету банківського регулювання та нагляду: безпека й фінансова стабільність банківської сис-

теми, захист інтересів вкладників і кредиторів. НБУ здійснює регулювання діяльності спеціалізованих банків через економічні нормативи й нормативно-правове забезпечення здійснюваних цими банками операцій [8].

Форми державного регулювання банківської діяльності, що визначені законодавством, відображені на рис. 2.

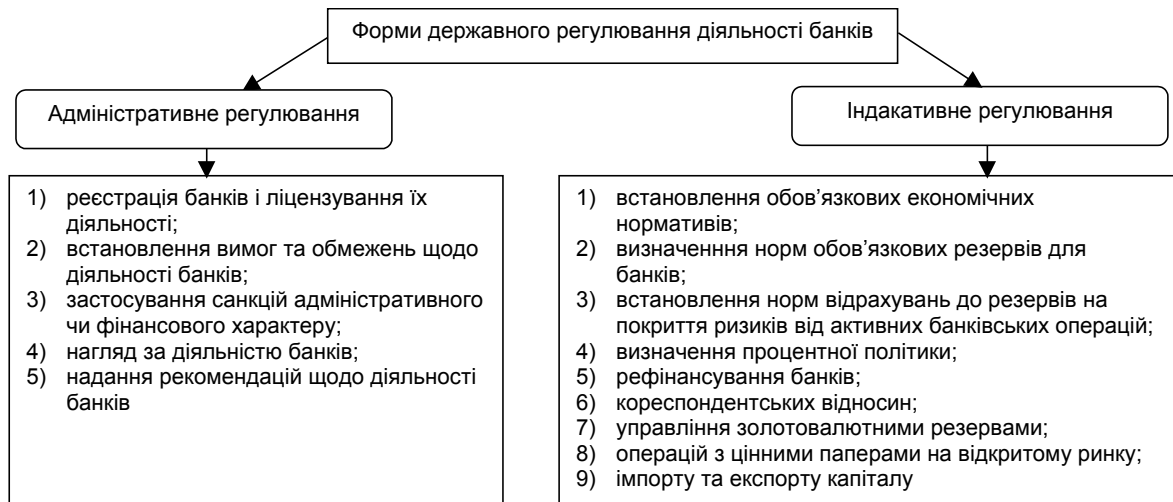

Рис. 2. Форми державного регулювання діяльності банків [8]

Головними аргументами на користь регулювання банківської сфери виступають необхідність забезпечення стабільності та високого рівня розвитку економіки, на які значний вплив має банківський сектор.

Банки виконують важливі для національної економіки функції [14]. За допомогою банків забезпечується грошовий обіг, вони мають величезний вплив на стабільність грошової одиниці. Основними загрозами стабільному рівню економічного розвитку, що притаманні банківській діяльності, є:

- системні ризики (існують у кожній ринковій банківській системі в більшому або меншому розмірі);
- підвищені ризики, які є результатом зловживання капіталом вкладників з боку менеджменту та власників банку;
- "моральні ризики", як частина проблеми асиметричної інформації, внаслідок яких вкладник не може проконтролювати правомірне використання його депозитів банком.

Отже, основною метою банківського регулювання та нагляду є безпека і стійкість фінансових інститутів та дотримання законів щодо захисту прав споживачів.

Для вимірювання безпеки й надійності банку застосовують два підходи "camel" та 5-Cs [15]. У рейтинговій системі "camel" кожна літера позначає одну із шести компонентів стану банку: достатність капіталу, якість активів, управління, доходність, ліквідність і чутливість до ринкового ризику. При підході 5-Cs розглядається кредитна активність ба-

нку та оцінювання якості кредитів, виданих банком, на основі оцінювання надійності позичальника. 5-Cs включає:

- місткість – здатність позичальника з виплати, у тому числі джерела виплати позичальника та відношення суми доходу до боргу;
- забезпечення – забезпеченість кредиту;
- стан – це стосується стану позичальника (перспективи ведення бізнесу, майбутні платежі);
- капітал – активи заявника (будинки, автомобіль, заощадження) мінус зобов'язання. Якщо зобов'язання переважають активи, у позичальника можуть виникнути труднощі з погашенням кредиту;
- характер – вимірює готовність позичальника виплачувати, в тому числі історії платежів позичальника, кредитний звіт і інформації з інших кредиторів.

З метою захисту інтересів вкладників і кредиторів та забезпечення фінансової надійності банків НБУ, відповідно до визначеного ним порядку, встановлює для них обов'язкові економічні нормативи. Ці нормативи мають забезпечувати здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з капіталом, ліквідністю, наданням кредитів, інвестиціями капіталу, а також за відсотковим і валютним ризиком [8].

Банківські послуги складаються з: кредитних послуг; інвестиційних послуг; розрахунково-касових послуг; депозитних послуг; консультаційних та інших послуг [3].

Проаналізуємо стан банківської системи України. Станом на 01.12.2013 р. в Україні за-

реєстровано 183 банки, з них 19 перебувають у стадії ліквідації, 27% від загальної кількості банків – це банки з іноземним капіталом [7].

За динамікою загальних активів банківської системи бачимо тенденцію до їх зростання (рис. 3), на 01.01.2013 р. загальні активи становили 1267,9 млрд грн (на 4,7%

більше, ніж попереднього року). Проблемні кредити на 01.01.2013 р. становлять 6,4% всіх активів банків, відбулося зменшення їх частки в загальному обсязі активів на 1% порівняно з 2012 р.

На рис. 4 відображено динаміку та структуру пасивів банківської системи.

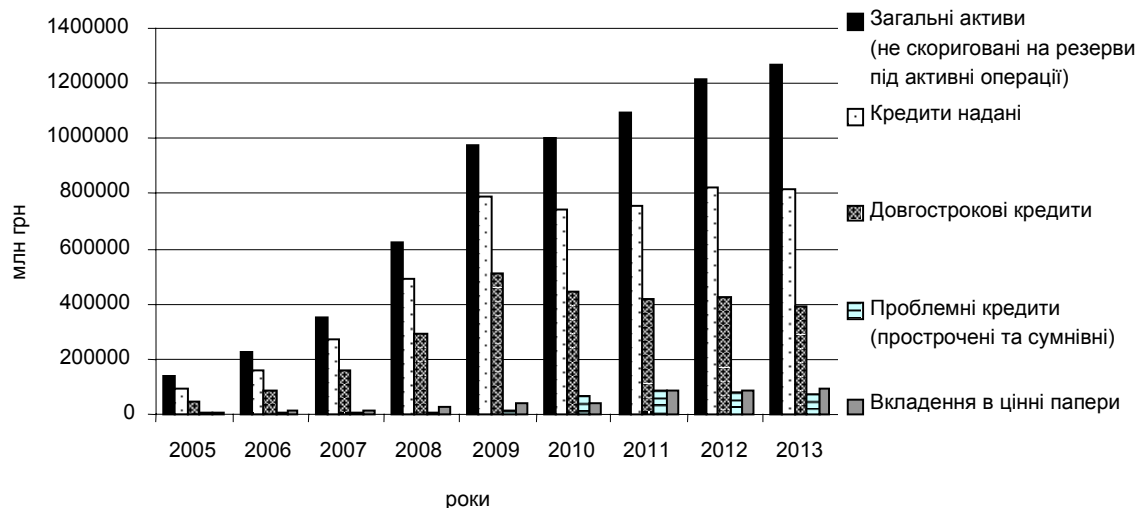

Рис. 3. Динаміка та структура активів банківської системи за 2005–2013 рр. (складено за даними [7])

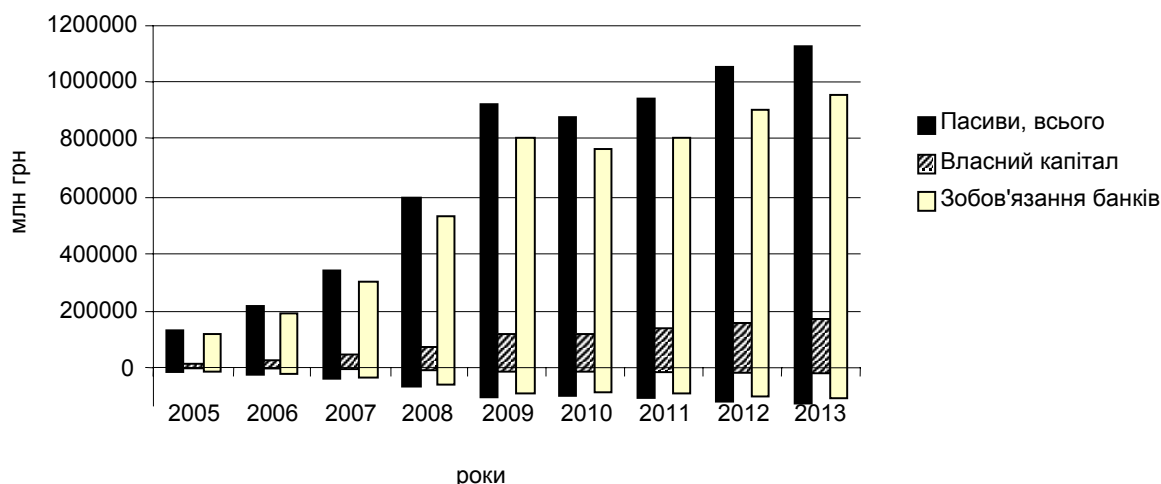

Рис. 4. Динаміка та структура пасивів банківської системи за 2005–2013 рр. (складено за даними [7])

На відміну від негативних фінансових результатів 2009–2011 рр., банківська система України продемонструвала позитивний результат: на 01.01.2013 р. прибуток банків становив 4899 млн грн.

IV. Висновки

Отже, можна виділити різні підходи до визначення терміна “банківське регулювання”. При цьому мета банківського регулювання – це забезпечення безпеки і стійкості фінансових інститутів, проведення єдиної державної політики в банківській сфері для її стабільного розвитку, підвищення ефективності її функціонування, збільшення довіри до банківського сектору, сприяння конкуренції та дотримання законів щодо захисту прав споживачів.

Список використаної літератури

1. Адамик Б.П. Нагляд і регулювання банківської діяльності : навч.-метод. посіб. / Б.П. Адамик. – Тернопіль : Карт-Бланш, 2007. – 96 с.
2. Бондаренко Л.А. Ринок банківських продуктів і послуг: поняття та сегментація [Електронний ресурс] / Л.А. Бондаренко, І.О. Жук // Ефективна економіка. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2121>.
3. Ващенко Ю.В. Банківське право : навч. посіб. / Ю.В. Ващенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 344 с.
4. Костюк О.М. Методологічні засади корпоративного управління та регулювання

- в банках України / О.М. Костюк, О.В. Костюк // Вісник Академії банківської справи. – 2010. – № 1. – С. 39–41.
5. Науменкова С. Системи регулювання ринків фінансових послуг зарубіжних країн : навч. посіб. / С. Науменкова, В. Міщенко. – К. : Центр наукових досліджень НБУ : Університет банківської справи НБУ, 2010. – 170 с.
 6. Національний банк України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123147.
 7. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
 8. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121-III [за станом на 11.10.13 р.] [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. – Назва з екрана.
 9. Про Національний банк України : Закон України № 679-XIV [за станом на 11.10.13 р.] [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>. – Назва з екрана.
 10. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України № 2664-III [за станом на 23.10.13 р.] [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/print> 13830638391307 05. – Назва з екрана.
 11. Розвиток банківської системи України / за ред. О.І. Барановського. – К. : Ін-т. екон. та прогноз., 2008. – 584 с.
 12. Суржинський М. Поняття і сутність банківського регулювання та банківського нагляду в Україні [Електронний ресурс] / М. Суржинський // Юридичний журнал. – 2004. – № 8. – Режим доступу: <http://justiniancom.ua/article.php?id=1365>. – Назва з екрана.
 13. Табачук Г.П. Фінансовий облік у банках : навч. посіб. / О.М. Сарахман, Т.М. Бречко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 424 с.
 14. Хаб'юк О. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету : монографія [Електронний ресурс] / О. Хаб'юк. – Івано-Франківськ : ОІППО ; Снятин : ПрутП-ринт, 2008. – 260 с. – Режим доступу: <http://www.khabyuk.de/bank/dissertation.pdf>. – Назва з екрана.
 15. Banking Supervision&Regulation [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.federalreserveeducation.org/about-the-fed/structure-and-functions/banking-supervision/>.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2014.

Давыдкова Н.Н. Банковский сектор экономики как объект государственного регулирования

В статье раскрыта суть банковского регулирования как объективную необходимость регулирования рынка банковских услуг в Украине. Проанализированы различные подходы к определению термина “банковское регулирование”, рассмотрены формы и стадии банковского регулирования, определена его главная цель. Проведен анализ состояния банковского сектора Украины, выявлена тенденция к росту общих активов банковской системы и уменьшения доли проблемных кредитов.

Ключевые слова: рынок финансовых услуг, государственное регулирование, банковский сектор, банковское регулирование, банковский надзор.

Davydkova N. The banking sector as an object of state regulation

The purpose of this article is the analysis the essence of banking regulation as an objective necessity regulation of banking services in Ukraine. The article is devoted to the essence of banking regulation as an objective need for regulation of market of banking services in Ukraine. This article examines different approaches to the definition of “bank regulation”. Banking regulation understand as management activities in the banking sector, the function of public administration, means of implementing state policy, publication of legal acts regulating the banking activities. The article is considered a form and stage of banking regulation. The main argument in favor of regulation of the banking sector are the need to ensure stability and a high level of economic development, which has a significant impact banking sector. Stated purpose of banking regulation. It is to ensure the safety and stability of financial institutions, a unified state policy in the banking sector for its sustainable development, improve its functioning, increasing of confidence in banking sector, promoting competition, compliance with laws on consumer protection. Banking services include: credit services, investment services, cash and settlement services, deposit services, consulting and other services. Also, the analysis of the state of Ukraine’s banking sector, defined tends to increase the total assets of the banking system and decrease in the share problem loans.

Key words: market in financial services, government regulation, banking, banking regulation and banking supervision.